

AVRUPA BİRLİĞİNİN MAKROEKONOMİK DENGESİZLİK PROSEDÜRÜ VE TÜRKİYE DEĞERLENDİRMESİ

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) Maliye ve Para Politikası Araştırma Merkezi direktörü M. Coşkun Camgöz başkanlığında bir ekip, Avrupa Birliği'nin (AB) üye ve aday ülkelerinin makroekonomik dengesizliklerinin tespiti ve gerekli politika tedbirlerinin hayata geçirilmesi için oluşturduğu prosedürü Türkiye açısından değerlendirmişler ve ekonomi dünyası için çok olumlu bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmanın üç aylık periyodlarla güncelleneceği ve TEPAV internet sitesinde yayınlanacağı öngörülmektedir. Çalışmada resmi istatistikler esas alınmıştır. AB bu kapsamda 14 göstergenin yer aldığı bir puan tablosu oluşturmuştur. Buna göre bir uyarı merkezi mekanizması ve sonuçların takibi yapılmakta, başarısız ülkelere GSYH'nin yüzde 0.1'i oranında yaptırım uygulanacağı ilgili mevzuatla belirlenmiş durumdadır. Söz konu puan tablosu ekonomide iç ve dış kırılmalara neden olabilecek potansiyel makroekonomik ve finansal risk kanalları gözetilerek belirlenen göstergelerden oluşuyor. Belirlenen 14 değişken üç ana grupta (Dış Dengesizlik ve Rekabetçilik Göstergeleri, İç Dengesizlik Göstergeleri ve İstihdam Göstergeleri) sınıflandırılmış ve veriye dayalı etkin iletişime imkân tanıyan bir yapıya bürünmüştür. Yazımın kapsamı dahilinde ayrıntılara girmeden bu değerlendirmenin sonuçlarını özetlemeye çalışacağız.

Dış Dengesizlik ve Rekabetçilik Göstergeleri: Bu kapsamda cari hesaplar, net uluslararası yatırım pozisyonu, reel efektif kuru, dünya ihracatındaki pay ve nominal birim işgücü maliyet endeksindeki üç yıllık değişim veya ortalamalara göre oluşan oranlar AB'nin Euro bölgesi ve bölge dışı ülkeler için oluşturduğu eşik değerlerle mukayese edilmiştir. Değerlendirme kapsamındaki göstergeler uzun yıllardır süregelen ve yapısal nitelik kazanmış dış dengesizliklerin kontrol altına alınması ve riskliliğin düşürülmesi gerekliliğini ortaya koyuyor. Bu dengesizlikler; Uluslararası yatırım pozisyonu yüzde 35 üzeri borçluluğu gösteren riskli seviyelerde, 2011-2015 döneminde eşik değeri (yüzde -4) aşan cari açık dengesi sonraki yıllarda bir miktar düzelmeye girmişken 2020 yılında büyük ihtimalle tekrar eşik değerinin üzerine çıkacak, 2011-2019 yıllarında ihracatın dünya pazarındaki artışlara rağmen, yüksek kur kaybına rağmen 2017 sonrası tekrar düşüşe geçmesi, birim işgücü maliyetlerindeki 2017-2019 döneminde gerilemenin gözlemlenmesi, reel efektif kurunda 2017 yılından itibaren yaşanan gerileme eşik değerini iki katına ulaşan seviyesi ile dışsal dengesizliğe işaret etmesi. Cari işlemlerde başlayan bozulmanın durdurulması gerekiyor. Türk Lirasındaki dalgalı seyir ve aşırı değer kaybı önemli bir belirsizlik unsuru yaratmakta ve yüksek borçluluk nedeniyle finansal istikrar üzerinde baskı oluşturmaktadır. Uluslararası rekabetçilik göstergelerinde ise Türkiye eşik değerlerin altında kalmayan olumlu bir performans sergilemiştir.

İç Dengesizlik Göstergeleri: Konut sektöründeki dalgalı seyir, finansal sektörün artan yükümlülükleri, özel sektör borçluluğundaki yükseliş, artan yabancı para açık pozisyonu ülke riskliliği açısından öne çıkan konular. Düşük kamu borcu ise makroekonomik dengesizliklere karşı sınırlı olsa sigorta sağlıyor. Ancak burada da Kamu-Özel-İşbirliği kapsamındaki yükümlülüklerin ve bütçe dışı risklerin mali boyutunun tam olarak bilinmemesi ve Hazinesinin döviz cinsi yükümlülüklerinin hızla artması manevra alanını daraltıyor. Yüksek kredi kullanımının sonucu olarak özel sektör borç stokunun GSYH'ye oranının yükselmesi özel sektörün kur riskliliğini önemli ölçüde arttırdı. İşsizlik oranındaki üç yıllık değişim 2016 yılından başlayarak AB tarafından belirlenen eşik değer yüzde 10'un üzerinde seyretmektedir. Bütün bu tespitler makroihtiyat tedbirlerinin kapsadığı eşgüdümlü para ve maliye politikalarının uygulanmasını gerekli kılmaktadır.

İstihdam Göstergeleri: 15-64 yaş arasındaki ekonomik olarak faal nüfusun üç yıllık gelişimini gösteren aktivite oranı 2019 yılı hariç AB ülkelerinin eşik değerinin üzerinde gerçekleşmiştir. Bu oran -0.6 yüzde puan ile 2019 yılında eşik değerinin altına inmiştir. Uzun dönem işsizlik oranında ise 2014 yılına kadar üç yıllık değişim oranı gerilemiş, 2015 yılından itibaren de faal işgücündeki azalmaya rağmen AB tarafından belirlenen eşik değerinin üzerine çıkmıştır. Genç işsizlik oranı da yukarıdaki dönemde aynı şekilde paralel artış eğilimindedir. 2019 yılında AB eşik değeri yüzde 2 puanını oldukça aşmıştır. Bu sonuçlar faal işgücünün süreli azaldığını, uzun dönemli işsizlik ile genç işsizlik oranlarının sürekli arttığını göstermektedir.

2019 verileri incelendiğinde AB ve Türkiye ekonomilerinin bir ayrışma içinde olduğu açıkça görülmektedir. 2017 yılında başlayan kırılmalıklar 2019 yılında da devam etmiş ve 2020 yılında kur faiz şokları tekrar yaşanmıştır. Önümüzdeki dönemde küresel bazda ve Avrupa'da borçluluklar artacaktır. Türkiye'nin döviz cinsi yükümlülüklerinin yüksekliği kur şoklarına karşı duyarlılığını arttırmaktadır. Aday ülke statüsündeki Türkiye'nin AB ile ilişkilerinin tekrar ivmelenmeye başladığı bu dönemde TEPAV'ın bu çalışmasının politika yapımcılarına, uygulayıcılarına yol göstermesi ve piyasa paydaşlarına da sağlıklı ekonomik veriler sunması açısından çok yararlı olduğu görüşündeyiz.

Yeminli Mali Müşavir

M.Saim UYSAL uysalsaim@gmail.com